

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ ในการเก็บหลักฐานทางนิติเวชและ นิติวิทยาศาสตร์โดยพยาบาลแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน: กรณีศึกษาโรงพยาบาล ขอนแก่น 2

A Study of Problems and Needs in Forensic Evidence Collection among Emergency Nurses: Case Study of Khon Kaen 2 Hospital

กนกภรณ์ แสงขาว¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของพยาบาลแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินในการเก็บหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ในคดีทำร้ายร่างกาย เนื่องจากพยาบาลเป็นบุคลากรด่านหน้าที่มีบทบาทสำคัญในการสัมผัสผู้ป่วยคดีเป็นลำดับแรก มีหน้าที่ซักประวัติ คัดแยกผู้ป่วย บันทึกอาการและบาดแผล ให้การพยาบาลรักษา ตลอดจนเก็บและส่งตรวจวัตถุพยานทางชีวภาพ เช่น เลือด ปัสสาวะ อุจจาระ รวมทั้งวัตถุพยานอื่นที่ตรวจพบบริเวณบาดแผลหรือร่างกายผู้ป่วย อาทิ เสื้อผ้า เศษแก้ว เศษหิน และเศษอาหาร เป็นต้น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่างเป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน จำนวน 11 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บหลักฐานสามารถจำแนกได้เป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ด้านความรู้และทักษะ 2) ด้านการจัดการหน้างาน 3) ด้านข้อจำกัดเชิงระบบและภาระงาน และ 4) ด้านจริยธรรมและกฎหมาย นอกจากนี้ยังพบว่า ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานในแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน และการได้รับการอบรมด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับลักษณะปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยประเด็นสำคัญที่พบอย่างชัดเจนคือการขาดโอกาสในการเข้ารับการอบรมและการพัฒนาความรู้ด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ ข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ โรงพยาบาลควรให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนงานด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ โดยจัดให้มีการอบรมและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของพยาบาลวิชาชีพในการเก็บหลักฐานอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและประโยชน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ต่อไป

คำหลัก: พยาบาลอุบัติเหตุฉุกเฉิน, การเก็บหลักฐาน, นิติเวชศาสตร์, นิติวิทยาศาสตร์, คดีทำร้ายร่างกาย

Abstract

This study aimed to explore the problems and obstacles encountered by emergency department nurses in collecting forensic and medico-legal evidence in physical assault cases. Emergency nurses serve as frontline healthcare professionals who are often the first to have contact with victims. Their responsibilities include history taking, triage, documentation of injuries, providing medical care, and collecting and preserving forensic evidence. Biological specimens such as blood, urine, and feces, as well as physical evidence including clothing, glass fragments, stones, and weapon debris attached to wounds, may be obtained during clinical management. Inappropriate evidence handling may compromise the integrity and admissibility of forensic evidence in the judicial process. This qualitative study employed semi-structured interviews with 11 registered nurses working in the emergency department. Data were analyzed using content analysis. The findings revealed that the problems and obstacles could be categorized into four major domains: 1) knowledge and skills, 2) on-site management, 3) system limitations and workload, and 4) ethical and legal concerns. Furthermore, educational level, years of experience in the emergency department, and prior training in forensic and medico-legal practice were found to be associated with the types and extent of challenges encountered. A prominent issue identified was the lack of adequate training and continuing education in forensic and medico-legal evidence collection. The study recommends that hospitals systematically support continuing education and skill development in forensic practice to enhance nurses' competencies, improve evidence quality, and strengthen the credibility of the justice process.

Keywords: Emergency department nurses, forensic evidence collection, forensic medicine, forensic science, physical assault cases

บทนำ

ความรุนแรงระหว่างบุคคล เป็นปัญหาสาธารณสุขและกระบวนการยุติธรรมที่มีนัยสำคัญในระดับโลก โดย World Health Organization รายงานว่าความรุนแรงเป็นสาเหตุสำคัญของการบาดเจ็บ การเสียชีวิต และความพิการในหลายภูมิภาคของโลก (World Health Organization [WHO], 2014) ขณะเดียวกัน United Nations Office on Drugs and Crime ระบุว่าคดีความผิดต่อชีวิตและร่างกาย

ยังคงมีสัดส่วนสูงในระบบยุติธรรมทางอาญา และคุณภาพของพยานหลักฐานมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริง (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2019)

ในบริบทของประเทศไทย ปัญหาการทำร้ายร่างกายยังสะท้อนความท้าทายเชิงโครงสร้าง ทั้งในมิติความมั่นคงทางสังคม ภาระค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุข และความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม การดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดต่อชีวิตและร่างกายจำเป็นต้องอาศัยพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ที่มีความถูกต้องเที่ยงตรง และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ตามมาตรฐานสากล ทั้งในขั้นตอนการเก็บรักษา การวิเคราะห์ และการนำเสนอในชั้นศาล ดังที่แสวง บุญเฉลิมวิภาส (2556) อธิบายว่า นิติวิทยาศาสตร์มิได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคนิคในการตรวจพิสูจน์หลักฐาน หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการค้ำจุนหลักความยุติธรรมและลดความคลาดเคลื่อนในการวินิจฉัยคดี

ในทางปฏิบัติ แผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินเป็นจุดแรกที่ถูกผู้เสียหายจากการทำร้ายร่างกายเข้าสู่ระบบบริการสุขภาพ Lynch (2011) อธิบายว่าห้องฉุกเฉินทำหน้าที่เป็นประตูด่านแรก โดยเฉพาะในช่วงเวลาวิกฤตที่หลักฐานยังคงสภาพสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม การเก็บรักษาพยานหลักฐานต้องอาศัยความรู้เฉพาะทางและการปฏิบัติตามหลักการรักษาห่วงโซ่พยานหลักฐาน (chain of custody) อย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นอาจกระทบต่อความน่าเชื่อถือในชั้นศาล (Houck & Siegel, 2015) ทั้งนี้ Hawley (2001) ชี้ว่า การบันทึกผู้เก็บ วันเวลา และกระบวนการส่งต่ออย่างเป็นระบบเป็นองค์ประกอบหลักของความสมบูรณ์ของหลักฐาน ขณะที่ Emoehazy (2011) เน้นความสำคัญของการบันทึกลักษณะบาดแผลอย่างเป็นมาตรฐานเพื่อเชื่อมโยงกับกลไกการบาดเจ็บ

แนวคิดการพยาบาลนิติเวช (forensic nursing) ได้รับการพัฒนาเชิงระบบโดย International Association of Forensic Nurses ซึ่งกำหนดมาตรฐานสมรรถนะในการประเมิน บันทึก และเก็บรวบรวมหลักฐาน (International Association of Forensic Nurses [IAFN], 2021) สอดคล้องกับแนวทางของ American Nurses Association ที่เน้นการผสมผสานบทบาททางคลินิกกับบทบาททางกฎหมายอย่างสมดุล (American Nurses Association, 2017) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยสากลสะท้อนข้อจำกัดเชิงระบบที่ยังคงปรากฏอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ภาระงานสูง การขาดการฝึกอบรมเฉพาะทาง และความไม่ชัดเจนด้านกฎหมาย (Campbell et al., 2007; Du Mont & White, 2013) Handerson (2012) ยังรายงานว่าพยาบาลห้องอุบัติเหตุเป็นกลุ่มที่มีโอกาสสัมผัสพยานหลักฐานมากที่สุด แต่กลับได้รับการเตรียมความพร้อมด้านนิติเวชอย่างจำกัด

ในระดับพื้นที่ ข้อมูลจังหวัดขอนแก่นสะท้อนความสำคัญของประเด็นดังกล่าว โดยปี พ.ศ. 2566 มีคดีเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศจำนวน 542 คดี และปี พ.ศ. 2567 จำนวน 518 คดี โดยมีอัตราการจับกุมมากกว่าร้อยละ 90.2 % (สำนักงานสถิติจังหวัดขอนแก่น.(2567) รายงานสถิติคดีอาญา 5 กลุ่มประจำปี พ.ศ. 2566-2567) แม้อัตราการจับกุมอยู่ในระดับสูง แต่ความรัดกุมของสำนวนคดียังคงพึ่งพาคุณภาพของพยานหลักฐานเป็นสำคัญ แม้ประเทศไทยมีแนวปฏิบัติด้านนิติเวชในระดับหนึ่ง แต่การ

ดำเนินงานในโรงพยาบาลระดับตติยภูมียังเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากร ระบบสนับสนุน และแนวปฏิบัติ มาตรฐานที่ชัดเจน ช่องว่างเชิงโครงสร้างดังกล่าวสะท้อนความจำเป็นของการศึกษาบริบทเฉพาะพื้นที่ อย่างเป็นระบบ

ดังนั้น การศึกษาปัญหาและอุปสรรคของพยาบาลแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน โรงพยาบาลขอนแก่น 2 ในการเก็บหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ในคดีทำร้ายร่างกาย จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการ และเชิงนโยบาย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เชิงประจักษ์สำหรับการจัดทำแนวปฏิบัติมาตรฐาน การพัฒนา หลักสูตรอบรมเฉพาะทาง และการเสริมสร้างกลไกสนับสนุนเชิงระบบ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพ พยานหลักฐาน เพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรม และเสริมสร้างความเชื่อมั่นของสังคมในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และบทบาทของพยาบาลแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินในการเก็บ รวบรวมและรักษาพยานหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เจ้าหน้าที่พบในการเก็บพยานหลักฐาน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่ง คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ พยาบาลแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน โรงพยาบาลขอนแก่น 2 ที่มี ประสบการณ์ปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 1 ปี และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยคดีทำร้ายร่างกาย ผู้ให้ข้อมูลต้องสามารถให้รายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการเก็บรวบรวม การบันทึก และการรักษา สภาพพยานหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ได้อย่างครบถ้วน รวมจำนวนทั้งสิ้น 11 คน โดย ขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน บทบาทและกระบวนการเก็บรวบรวม พยานหลักฐาน และแนวทางพัฒนาเชิงระบบเพื่อยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติ

คำถามการวิจัย

1. พยาบาลแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินเผชิญปัญหาและอุปสรรคใดบ้างในการเก็บรวบรวมและรักษา พยานหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ในคดีทำร้ายร่างกาย
2. บทบาทและแนวปฏิบัติของพยาบาลแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินในการเก็บรวบรวมและรักษา สภาพพยานหลักฐานดังกล่าวเป็นอย่างไร
3. ควรมีแนวทางเชิงระบบอย่างไรในการปรับปรุงและยกระดับมาตรฐานการเก็บพยานหลักฐาน ทางนิติวิทยาศาสตร์ในบริบทของโรงพยาบาลขอนแก่น 2

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพยาบาลแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินด้านการเก็บพยานหลักฐานทางนิติเวช
2. ทำให้เข้าใจบทบาท หน้าที่ และกระบวนการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการเก็บและรักษาสภาพพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ
3. ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางพัฒนาเชิงระบบสำหรับการยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในโรงพยาบาลระดับเดียวกันได้

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา ด้านกระบวนการ และกระบวนการดูแลผู้เสียหายคดีทำร้ายร่างกาย เช่น การตรวจร่างกาย การบันทึกเวชระเบียน ห่วงโซ่แห่งการครอบครองวัตถุพยานของผู้เสียหายคดีทำร้ายร่างกาย เพื่อสำรวจข้อมูลในเชิงลึก โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ พยาบาลแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินที่มีอายุงาน 1 ปี ขึ้นไป: กรณีศึกษาพยาบาลแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินโรงพยาบาลขอนแก่น 2

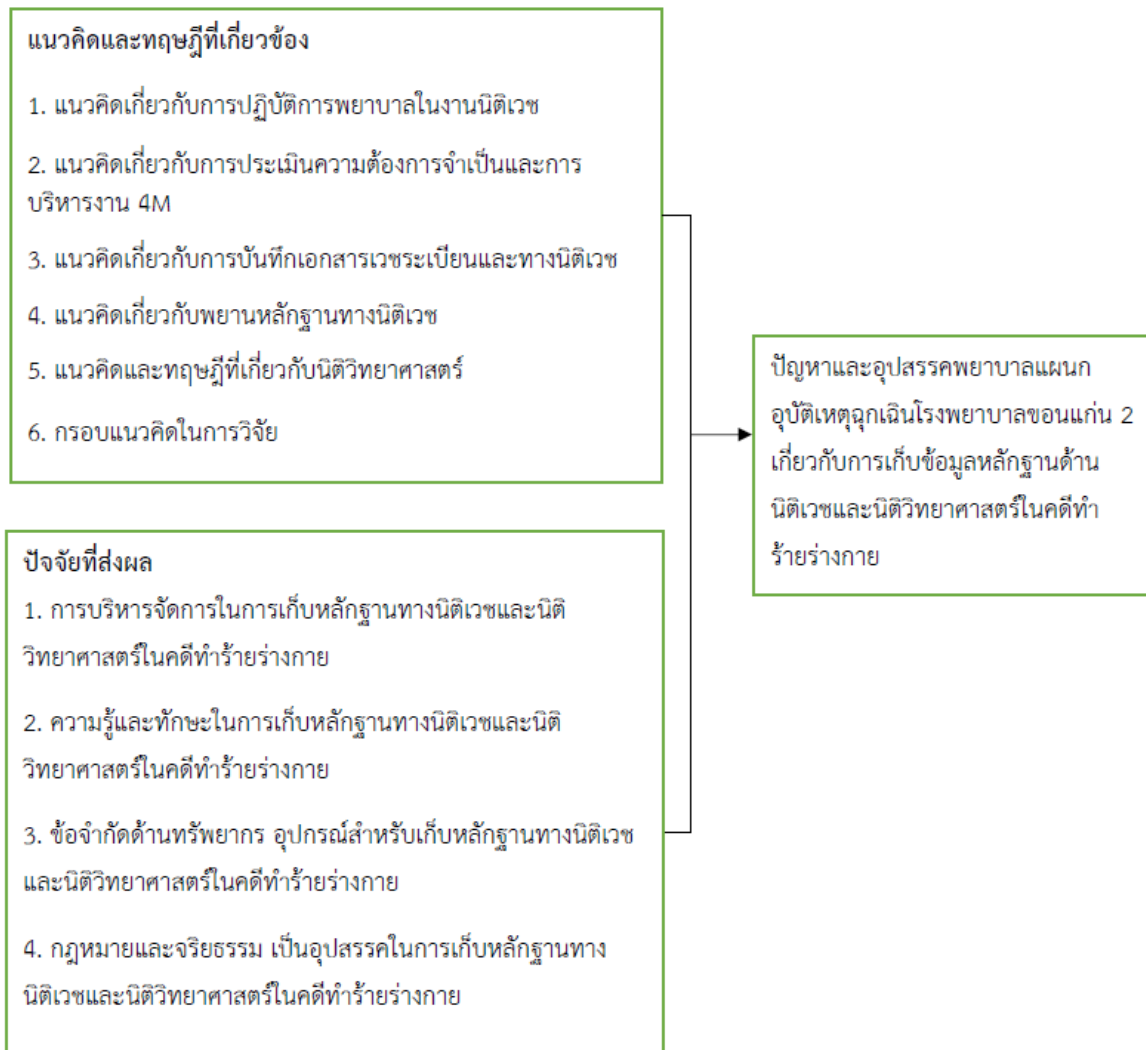
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้อยู่ในลักษณะของแบบสอบถามโดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 คำถามระบุข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ประสบการณ์การทำงานในแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน ระดับการศึกษา และการได้รับการอบรมทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์

ส่วนที่ 2 คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยหลีกเลี่ยงการตั้งคำถามนำหรือคำถามที่อาจก่อให้เกิด ความรู้สึกกดดันในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการเก็บพยานหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ จำนวน 7 ข้อ

กรอบแนวคิดในงานวิจัย



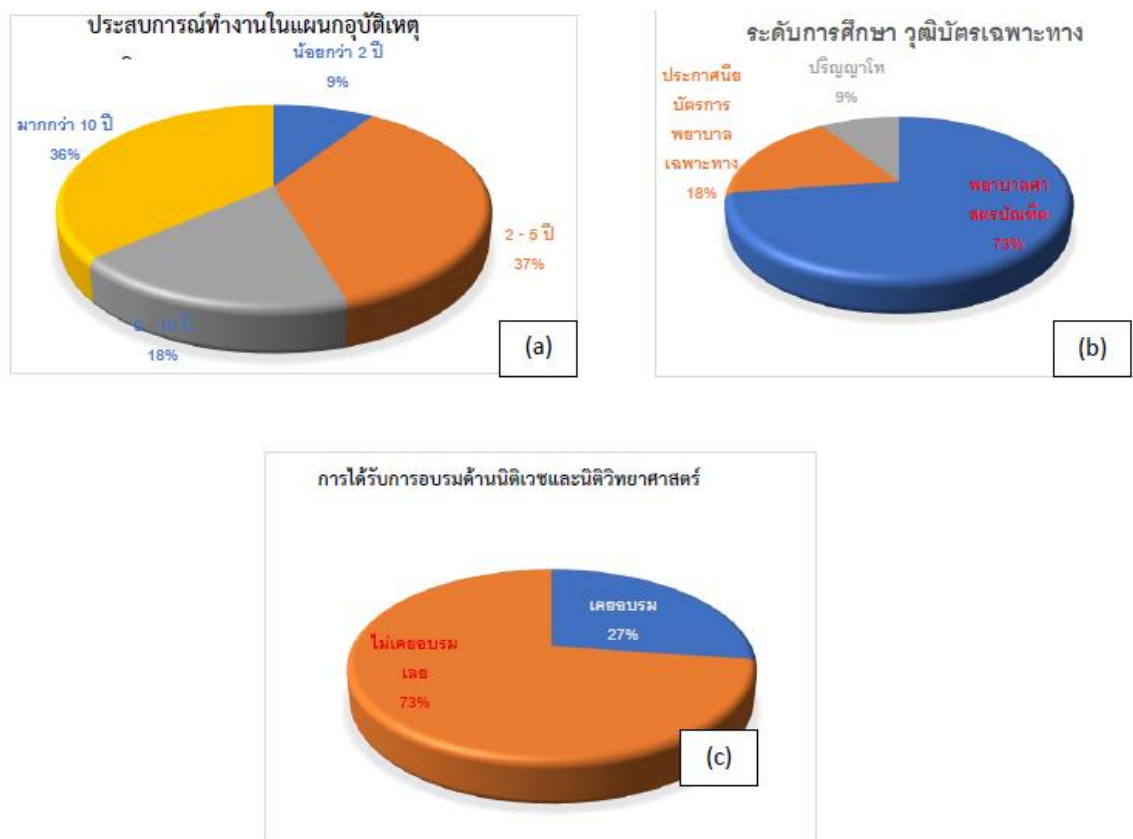
ผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 11 คน เป็นพยาบาลวิชาชีพประจำแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน ประกอบด้วย ข้อมูลด้านประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา และการได้รับการอบรมด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล (N = 11)

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประสบการณ์การทำงานในแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน		
น้อยกว่า 2 ปี	1	9.10
2-5 ปี	4	36.36
6-10 ปี	2	18.18
มากกว่า 10 ปี	4	36.36
ระดับการศึกษา / วุฒิบัตรเฉพาะทาง		
พยาบาลศาสตรบัณฑิต	8	72.73
ประกาศนียบัตรการพยาบาลเฉพาะทาง	2	18.18
ปริญญาโท	1	9.09
การได้รับการอบรมด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์		
เคยอบรม	3	27.27
ไม่เคยอบรม	8	72.73

ข้อมูลเชิงพรรณนาที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลถูกจัดทำและนำเสนอในรูปแบบกราฟวงกลม เพื่อสะท้อนสัดส่วนเชิงเปรียบเทียบของตัวแปรสำคัญอย่างชัดเจนและเป็นระบบ โดยครอบคลุมประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา และการได้รับการอบรมเฉพาะทางด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ ดังแสดงในรูปที่ 1 (a-c) การนำเสนอในลักษณะดังกล่าวช่วยเสริมความชัดเจนของโครงสร้างข้อมูลพื้นฐาน และเอื้อต่อการตีความเชิงวิเคราะห์ในส่วนผลการศึกษาและการอภิปรายผลต่อไป



รูปที่ 1 กราฟวงกลมแสดงข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมวิจัย (N = 11) ประกอบด้วย (a) ประสบการณ์การทำงานในแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน (b) ระดับการศึกษา/วุฒิบัตรเฉพาะทาง และ (c) การได้รับการอบรมด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานในแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป (ร้อยละ 90.90) โดยร้อยละ 36.36 มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี สะท้อนถึงความชำนาญและความคุ้นเคยกับบริบทการดูแลผู้ป่วยภาวะวิกฤตในระดับสูง อย่างไรก็ตาม แม้บุคลากรส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์ทางคลินิกในระดับปานกลางถึงสูง แต่มีเพียงร้อยละ 27.27 เท่านั้นที่เคยผ่านการอบรมด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ ขณะที่ร้อยละ 72.73 ไม่เคยได้รับการพัฒนาองค์ความรู้เฉพาะทางด้านดังกล่าว

ข้อค้นพบนี้สะท้อนช่องว่างเชิงโครงสร้าง ระหว่างความเชี่ยวชาญด้านการรักษาพยาบาลกับการพัฒนาสมรรถนะด้านนิติวิทยาศาสตร์โดยตรง กล่าวคือ ประสบการณ์การทำงานมิได้แปลความหมายเป็นความพร้อมในการจัดการพยานหลักฐานในคดีทำร้ายร่างกายอย่างเป็นระบบหรือสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ ช่องว่างดังกล่าวมีนัยสำคัญต่อคุณภาพของกระบวนการเก็บ รักษา และบันทึกหลักฐาน ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่ปรากฏในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพในตอนที่ 2

จากรูปที่ 1 (a-c) ยืนยันแนวโน้มเดียวกัน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ 2-5 ปี และมากกว่า 10 ปีในสัดส่วนเท่ากัน (ร้อยละ 36) มีระดับการศึกษาปริญญาตรีเป็นหลัก (ร้อยละ 73) และมี

เพียงส่วนน้อยที่เคยได้รับการอบรมเฉพาะทางด้านนิติเวช (ร้อยละ 27) โครงสร้างข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพเชิงระบบในระดับองค์กร ทั้งในด้านหลักสูตรอบรม แนวปฏิบัติมาตรฐาน และกลไกสนับสนุนการปฏิบัติงาน เพื่อยกระดับความพร้อมของพยาบาลฉุกเฉินในการบูรณาการบทบาททางคลินิกกับภารกิจด้านนิติวิทยาศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บข้อมูลหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์

ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เรื่องปัญหาและอุปสรรคในการเก็บหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ จากคำสัมภาษณ์เชิงลึกทั้ง 7 ข้อ สามารถสังเคราะห์ประเด็นสำคัญออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis)

ธีมหลัก	ประเด็นย่อย	สาระสำคัญที่สะท้อนจากข้อมูล
1. ความสำคัญของการกู้ชีพมาก่อน	การจัดลำดับความสำคัญ	พยาบาลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการช่วยชีวิตเป็นลำดับแรก ทำให้ขั้นตอนการรักษาพยาบาลหลักฐานถูกเลื่อนหรือถูกมองว่าเป็นภารกิจรอง โดยเฉพาะในกรณีผู้ป่วยวิกฤต
2. ความไม่มั่นใจด้านสมรรถนะ	ขาดความรู้เฉพาะทาง	ผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากสะท้อนว่าขาดความมั่นใจในการบันทึกบาดแผล การเก็บชีววัตถุ และการรักษาห่วงโซ่การครอบครองพยาบาลหลักฐาน โดยเฉพาะผู้ไม่เคยผ่านการอบรม
3. ข้อจำกัดเชิงระบบ	ภาระงานสูง อุปกรณ์ไม่เพียงพอ	ภาระงานสูง พื้นที่คับแคบ และอุปกรณ์ไม่ครบถ้วน เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ในห้องฉุกเฉิน
4. การประสานงานระหว่างหน่วยงาน	บทบาทไม่ชัดเจน	พบความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ การสื่อสารไม่ต่อเนื่อง และขาดแนวปฏิบัติร่วมที่เป็นระบบ

ผู้สัมภาษณ์ A1: “คนไข้อยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉินเราต้องช่วยชีวิตเป็นอันดับแรก”

จากคำสัมภาษณ์ A1 พยาบาลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการช่วยชีวิตเป็นลำดับแรก ทำให้ขั้นตอนการรักษาพยาบาลหลักฐานถูกเลื่อนหรือถูกมองว่าเป็นภารกิจรอง โดยเฉพาะในกรณีผู้ป่วยวิกฤต

การเชื่อมโยงผลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลข้อมูลทั่วไปพบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 72.73 ไม่เคยได้รับการอบรมด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ แม้ร้อยละ 90.90 จะมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 2 ปี ขึ้นไป ข้อมูลเชิงคุณภาพสอดคล้องกับผลเชิงปริมาณดังกล่าว โดยสะท้อนช่องว่างระหว่าง “ประสบการณ์ทางคลินิก” กับ “สมรรถนะด้านนิติเวช” อย่างชัดเจน ผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากแสดงความไม่มั่นใจในกระบวนการรักษาห่วงโซ่พยานหลักฐาน และการบันทึกข้อมูลเพื่อใช้ในชั้นศาล ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับการขาดการอบรมเฉพาะทาง นอกจากนี้ แม้กลุ่มที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปีจะมีความชำนาญด้านการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน แต่ยังมีรายงานข้อจำกัดเชิงระบบ เช่น ภาระงานสูง และการไม่มีแนวปฏิบัติมาตรฐานเฉพาะคดี การบูรณาการข้อมูลทั้งสองส่วนจึงสะท้อนว่า ปัญหาไม่ได้เกิดจาก “ประสบการณ์ไม่เพียงพอ” หากแต่เกิดจาก “โครงสร้างระบบสนับสนุนที่ไม่เอื้อต่อบทบาทนิติเวช” ด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แม้พยาบาลวิชาชีพในแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินจะมีความเชี่ยวชาญด้านการกู้ชีพและการดูแลผู้ป่วยภาวะวิกฤตเป็นอย่างดี แต่สมรรถนะด้านการจัดการหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ยังคงเป็นช่องว่างสำคัญ โดยเฉพาะในบริบทของผู้ป่วยคดีทำร้ายร่างกาย ซึ่งต้องอาศัยทั้งทักษะทางคลินิกและความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมควบคู่กัน ข้อค้นพบที่ว่า พยาบาลให้ความสำคัญกับการช่วยชีวิตเป็นลำดับแรก สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติทางเวชศาสตร์ฉุกเฉินที่ยึดแนวคิด life-saving priority อย่างไรก็ตาม ภายใต้กรอบแนวคิดการพยาบาลนิติเวชของ Lynch (2006) ได้เน้นย้ำว่าพยาบาลควรทำหน้าที่เป็น “สะพานเชื่อมระหว่างการรักษาและความยุติธรรม” กล่าวคือ การดูแลผู้ป่วยและการพิทักษ์พยานหลักฐานไม่ควรถูกมองว่าเป็นภารกิจที่แข่งขันกัน หากแต่ต้องดำเนินไปพร้อมกันอย่างเป็นระบบ การขาดความรู้เชิงระบบ แนวปฏิบัติมาตรฐาน และการอบรมเฉพาะทาง จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้บทบาทดังกล่าวไม่สามารถบูรณาการได้อย่างเต็มศักยภาพ ในมิติของประสบการณ์การทำงาน ผลการศึกษาพบว่า จำนวนปีของประสบการณ์ ไม่ได้เป็นตัวแปรที่รับประกันสมรรถนะด้านนิติวิทยาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญ พยาบาลที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี หากไม่เคยผ่านการอบรมเฉพาะทาง ยังคงมีความวิตกกังวลต่อการจัดการหลักฐานและการเป็นพยานในชั้นศาล ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาบุคลากรแบบฐานสมรรถนะ ซึ่งเน้นว่าความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านต้องเกิดจากการฝึกอบรมและการประเมินความสามารถอย่างเป็นระบบ มิใช่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติจากอายุงาน

ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปีจิจกาล สุวรรณชาติ และคณะ (2018) ที่พบว่า การผ่านหลักสูตรอบรมเฉพาะทางมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับระดับความรู้และความมั่นใจของพยาบาลในการจัดการหลักฐานทางนิติเวช โดยการฝึกอบรมช่วยลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม

และเพิ่มความแม่นยำในการบันทึกบาดแผล การเก็บชีววัตถุ และการรักษาห่วงโซ่การครอบครองพยานหลักฐาน

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติในหน่วยอุบัติเหตุฉุกเฉินของโรงพยาบาลรามาริบัติ ตามการศึกษาของ วราจคณา สาริพันธ์ (2015) พบว่า การมีแนวทางปฏิบัติตามมาตรฐานของราชวิทยาลัยพยาธิแพทย์แห่งประเทศไทยช่วยให้พยาบาลสามารถดำเนินการเก็บพยานหลักฐานได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น ทั้งในด้านการบันทึกบาดแผลและการจัดทำเอกสารประกอบคดี อย่างไรก็ตาม อุปสรรคที่พบคล้ายคลึงกับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ภาระงานสูง ข้อจำกัดด้านสถานที่และอุปกรณ์ รวมถึงการขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

ในระดับนโยบาย ผลการศึกษาสอดคล้องกับข้อเสนอของ โสภาง วังศ์สกุลชื่น (2019) ที่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาโครงสร้างรองรับบทบาทพยาบาลนิติเวชคลินิกอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านหลักสูตรเฉพาะทาง การกำหนดสมรรถนะมาตรฐาน การรับรองคุณวุฒิ และการประสานงานกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม อีกประเด็นสำคัญที่ค้นพบคือ ความกังวลต่อการขึ้นศาลเป็นพยาน ซึ่งมีผลต่อความมั่นใจและความละเอียดรอบคอบในการบันทึกข้อมูล ประเด็นดังกล่าวสะท้อนความจำเป็นของการเตรียมความพร้อมด้านกฎหมายขั้นพื้นฐาน และการฝึกทักษะการให้การในชั้นศาล เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและลดความเสี่ยงทางวิชาชีพของพยาบาลผู้ปฏิบัติงาน

โดยสรุป การบูรณาการบทบาทพยาบาลฉุกเฉินกับภารกิจด้านนิติวิทยาศาสตร์จำเป็นต้องอาศัย

- 1) การพัฒนาหลักสูตรอบรมเฉพาะทางอย่างต่อเนื่อง
- 2) การจัดทำแนวปฏิบัติมาตรฐานในระดับโรงพยาบาล
- 3) การสนับสนุนเชิงโครงสร้างในระดับนโยบาย และ
- 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานตำรวจและกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ เพื่อยกระดับคุณภาพการดูแลผู้ป่วยคดี ควบคู่กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการยุติธรรมโดยรวมอย่างยั่งยืน

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจประสบการณ์ ความพร้อม และอุปสรรคของพยาบาลวิชาชีพแผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินในการจัดการหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ในผู้ป่วยคดีทำร้ายร่างกาย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบเจาะลึก ผลการศึกษาพบว่า แม้พยาบาลส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานและความเชี่ยวชาญในการดูแลผู้ป่วยภาวะวิกฤต แต่มีเพียงส่วนน้อยที่ได้รับการอบรมเฉพาะทางด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ สะท้อนช่องว่างระหว่างความชำนาญทางคลินิกกับสมรรถนะเฉพาะด้านที่จำเป็นต่อการจัดการผู้ป่วยคดี

ในทางปฏิบัติ พยาบาลให้ความสำคัญกับการช่วยชีวิตเป็นลำดับแรกตามมาตรฐานวิชาชีพ ทำให้การเก็บและพิทักษ์พยานหลักฐานอาจถูกลดความสำคัญลงในสถานการณ์เร่งด่วน อีกทั้งประสบการณ์

ทำงานเพียงอย่างเดียวไม่อาจรับประกันความมั่นใจในการปฏิบัติงานด้านนิติเวช โดยเฉพาะในประเด็นการจัดการหลักฐานและการให้การในชั้นศาล ขณะที่การอบรมเฉพาะทางกลับเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความรู้ ความมั่นใจ และลดความกังวลต่อกระบวนการยุติธรรม

อุปสรรคสำคัญที่พบ ได้แก่ ภาระงานสูง ข้อจำกัดด้านสถานที่และอุปกรณ์ การขาดแนวปฏิบัติมาตรฐาน และการขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญโดยตรง โดยสรุป การพัฒนาศักยภาพพยาบาลฉุกเฉินด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ทั้งการจัดอบรมอย่างต่อเนื่อง การกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และการสนับสนุนเชิงโครงสร้าง เพื่อให้สามารถดูแลผู้ป่วยควบคู่กับการพิทักษ์หลักฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและระบบงาน

สถานพยาบาลควรพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานที่บูรณาการกระบวนการนิติเวชเข้ากับขั้นตอนการกู้ชีพอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การช่วยชีวิตและการพิทักษ์พยานหลักฐานดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุล พร้อมทั้งกำหนดบทบาท “พยาบาลแกนนำด้านนิติเวช” ในแต่ละเวรปฏิบัติการ เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและกำกับการจัดการพยานหลักฐานโดยตรง ลดความคลาดเคลื่อนและภาระงานของพยาบาลหน้างาน นอกจากนี้ ควรสนับสนุนทรัพยากรที่เหมาะสม ได้แก่ พื้นที่เฉพาะสำหรับการเก็บหลักฐาน อุปกรณ์มาตรฐาน และกล้องถ่ายภาพส่วนกลาง เพื่อคงไว้ซึ่งมาตรฐานวิชาชีพและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะด้านการศึกษาและฝึกอบรม

ควรปรับปรุงแบบการอบรมสู่การเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงบริบทจริง โดยเน้นการฝึกทักษะการตัดสินใจในภาวะวิกฤตและการบันทึกข้อมูลเชิงนิติวิทยาศาสตร์อย่างถูกต้อง ชัดเจนและสอดคล้องทั้งหลักการแพทย์และกฎหมาย เพื่อให้เวชระเบียนสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

ควรมีการศึกษาเชิงทดลองเพื่อประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมอบรมต่อระดับความวิตกกังวลและความมั่นใจในการขึ้นศาลของพยาบาล รวมถึงศึกษาบทบาทของความรู้ทางกฎหมายและทัศนคติเชิงจริยธรรมในฐานะตัวแปรส่งผ่าน นอกจากนี้ ควรพัฒนาและประเมินรูปแบบการสื่อสารระหว่างพยาบาลกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อสร้างระบบส่งต่อพยานหลักฐานที่มีมาตรฐาน ลดความสูญหายหรือความคลาดเคลื่อนในกระบวนการยุติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยจังหวัดขอนแก่น. (2568). *รายงานสถานการณ์อาชญากรรมจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ. 2567-2568*. ขอนแก่น.
- ปัจจุกาล สุวรรณชาติ. (2016). ความเข้าใจของพยาบาลห้องอุบัติเหตุและฉุกเฉินโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เกี่ยวกับหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์. *Veridian E-journal Science and Technology Silpakorn University*, 3(1), 1-12.
- วรางคณา สาริพันธ์. (2015). *แนวทางการปฏิบัติของพยาบาลในการเก็บพยานหลักฐานผู้ป่วยคดีในหน่วยอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรามาริบัติ*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2556). *นิติวิทยาศาสตร์กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. วิญญูชน.
- โสภา วงศ์สกุลชื่น. (2019). *อนาคตภาพของพยาบาลนิติเวชคลินิกในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- American Nurses Association. (2017). *Forensic nursing: Scope and standards of practice*. (2nd ed.). American Nurses Association.
- Campbell, R., Patterson, D., & Lichty, L. F. (2007). The effectiveness of Sexual Assault Nurse Examiner (SANE) programs: A review of psychological, medical, legal, and community outcomes. *Trauma, Violence, & Abuse*, 8 (3), 3 1 3 -3 2 9 .
<https://doi.org/10.1177>
- Du Mont, J., & White, D. (2013). *The uses and impacts of medico-legal evidence in sexual assault cases: A global review*. World Health Organization.
- Emoehazy, W. (2011). *Forensic nursing: A handbook for practice*. CRC Press.
- Handerson, S. (2012). Emergency nurses and forensic evidence collection: Knowledge and practice gaps. *Journal of Emergency Nursing*, 38(5), 456-462.
- Hawley, D. A. (2001). The importance of chain of custody in forensic investigations. *American Journal of Forensic Medicine and Pathology*, 22(3), 242-245.
- Houck, M. M., & Siegel, J. A. (2015). *Fundamentals of forensic science*. (3rd ed.). Academic Press.
- International Association of Forensic Nurses. (2021). Forensic nursing scope and standards of practice. *International Association of Forensic Nurses*.
- Lynch, V. A. (2011). *Forensic nursing science*. (2nd ed.). Elsevier Mosby.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2019). *Global study on homicide 2019*.

United Nations.

World Health Organization. (2014). *Global status report on violence prevention 2014*.

World Health Organization.